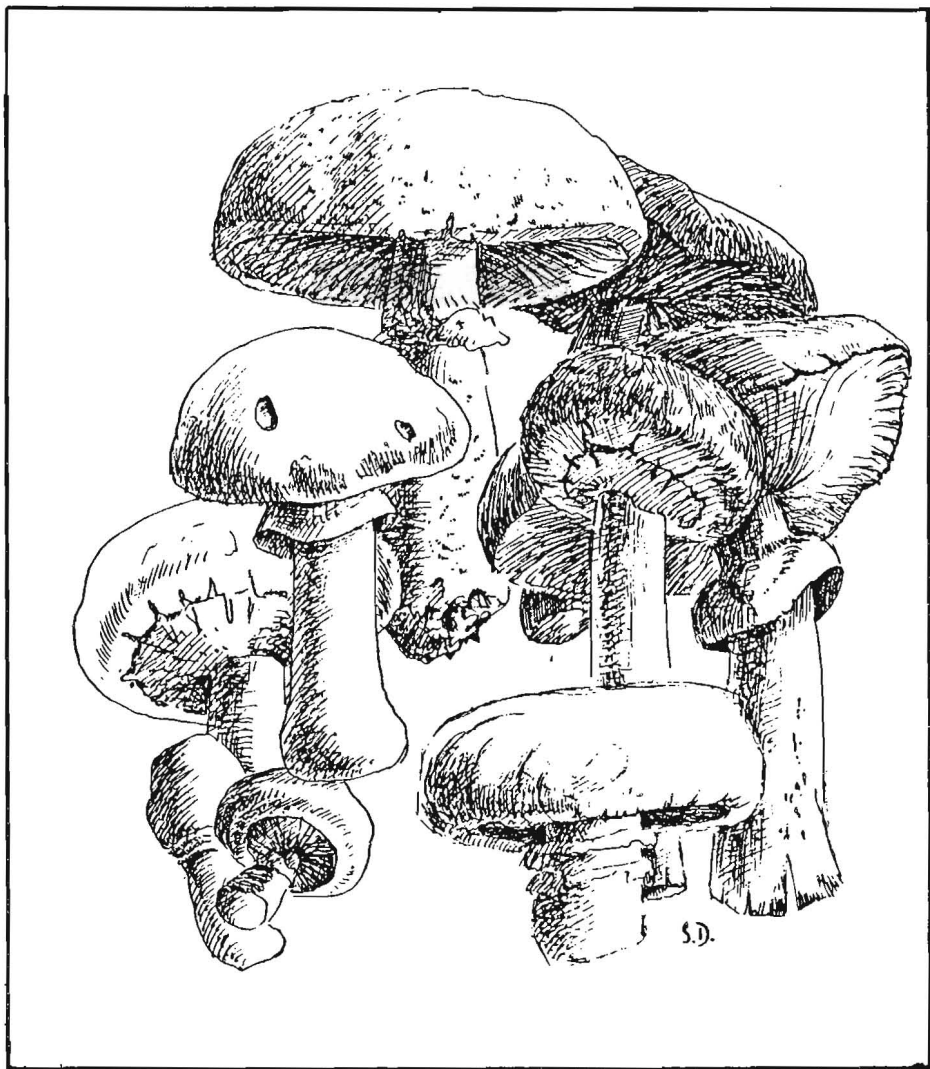

AGARICA

mykologisk tidsskrift

6. årg. mars '85 nr. 11

ISSN 0800-1820

AGARICA

NR.11

MARS 1985

6. ARGANG

INNHOLD

SIDE

REDAKTØRENS SPALTE	1
AGARICA - DISTRIBUSJON/BYTTET	3
FORMANNENS SIDE	4
REFERAT FRA ARSMØTE 1984	5
ARSBERETNING FOR FSF 1984	6
SOPPTURER 1984	8
ARRANGEMENTER 1985	11
HVEM FINNER DEN FØRSTE KREMLE I 1985 ?	12
BREV FRA LESERNE	13
LYS HØSTMORKEL - EN BRUKBAR MATSOPP	15
DESEMBER - IKKE BARE VINTERSOPP	19
NORSK SOPPFØRENINGS MALLORCATUR 1984	25
OPPLEVELSER FRA EN PLEN	33
KORALLKJUKE - EN GOD MATSOPP,--	38
ORERØRSOPP	42
SNYLTEHATTER - EN MORSOM SLEKT	46
SOPP PÅ FRIMERKER	54
LITTERATURNYTT	55
NEDBØR OG TEMPERATUR 1984	63

-- oooooo00000000ooooo --

For nybegynnere: Hvis nødvendig skylles soppen under rennende vann. Del kjuken i små stykker, legg den i panne uten smør. Der vil det danne seg kraft som helles fra og tas vare på. Etter å ha dampet soppen tørr, brunes smør og soppen stekes. Stek en oppskåret løk og ha alt i en gryte. Spe med ca. 1 dl. fløte til ca. 1 l. ferdig sopp, ha i soppkraften og gjerne litt sur fløte, noen knuste enebær, salt og pepper og man vil få en rett det smaker vilt av. Vil man ha mere saus tilsettes buljong og litt arrowroot-jevning.

Siden dette er en kraftig sopp er den også tungt fordøyelig, og bør ikke være hovedrett. Spagetti til denne retten vil passe fortreffelig.

En varm takk til Hilda Hansen,Halden, for utlån av diverse foto av korallkjuke fra Halden, samt opplysninger om funn.

Summary.

Grifola frondosa is a less common species in Østfold, and the authors present the known distribution in the county. Specimens up to 20 kgs are recorded. It is allways associated with oak. The species have been used for cooking on several occasions with good experience, and is regarded as a tasteable species.

Signe Diesen

Roy Kristiansen

ORERØRSOPP (GYRODON LIVIDUS)

Alle soppforskere får tidlig stiftet bekjentskap med rørsoppene. Enkelte arter i denne gruppen representerer noen av våre vanligste - og beste matsopper. Det skulle være nok å nevne skrubbene eller den enda mer gilde steinsoppen.

For de fleste er det kanskje ikke alltid så lett å skille ut de enkelte slekter i gruppen, og det er nok mange som heller ikke er klar over at rørsoppene deles i over 10 slekter.

Fire av disse er imidlertid dominerende, Suillus med klebrige hatter (f.eks smørsopp), Xerocomus med tørre hatter og relativt slank stilk (svartbrun rørsopp, fløyelsrørsopp), Boletus med tørre eller svakt klebrige hatter og kraftig stilk (steinsopp) og Leccinum som kjenntegnes av den fruggete stilken. Derfor kalles de da også skrubber på norsk.

I Agarica nr. 9 omtalte vi arten gullrørsopp (*Pulveroboletus cramesius*) som bare er funnet i Østfold, og som tilhører en av de mindre slekter i gruppen.

Denne gang skal omtales en annen rørsopp som tidligere ikke er rapportert fra Østfold.

Dette er orerørsopp (*Gyrodon lividus*) som fremstår som den eneste arten i den eksklusive slekten Gyrodon. Denne arten er ikke på langt nær så sjelden som gullrørsoppen, men allikevel betegnet i Lange/Eckblads "Soppflora" som sjelden.

Utbredelse.

Fig. 2 viser et utbredelseskart for orerørsopp i Norge. Selv om arten nok er sjelden er den utbredt over store deler av Sør-Norge. Fra Nord-Norge kjenner jeg ikke funn i det hele tatt, og det skulle være interessant om noen hadde funn og meddele i denne landsdelen.

Det første belagte funn er fra Nes i Hedmark, og ble gjort av Johan Olsen (Sopp) i 1882. Av de omlag 30 funn jeg kjenner til er 20 gjort i tiden etter 1960. Disse er hovedsakelig konsentrert til fylkene Akershus, Buskerud og Oppland. Nordligste funn synes å være Vemundsvik i Nord-Trøndelag.

Mine egne funn, som begge er gjort på Asmaløy på Hvaler, er de eneste jeg kjenner til i Østfold. Det kan således se ut til at den først ble

registrert i fylket i 1982.

Begge lokaliteter var nær sjøkanten, faktisk så nær at sjøen i høstlige springfloer vil oversvømme området. Jordsmonnet må således også antas å være tydelig saltholdig (klorider).

Funnet i 1982 ble gjort nær Skipstadsand, mens et nytt funn av arten ble gjort på Liestranda i 1984.

En illustrasjon av det siste funn er gjort i fig.1.

Beskrivelse.

Følgende beskrivelse ble gjort av funnet fra Liestranda:

Hatt: Brun med et visst olivenskjær, matt, fint filtet, myk, minner noe om floyelsrørsopp, kan også forveksles med vanlig pluggsopp når den ses ovenfra p.g.a fargen og utseendet, ung noe ruglet, eldre mer glatt og til og med et visst skinn, ofte noe "innskåret", spesielt som eldre, flere hatter kan gro sammen slik at en hatt har 2-3 stilker, flat med noe bøyd kant som ung, eldre flat til svakt velvet, også med noe oppbøyd hattkant, kanten strekker seg noe utenfor rørene, - 10,7 cm.

Rør: Vakkert lys gule, smørgule, minner noe om ringløs smørsopp, eldre mørkere gule-grøngule, rør uregelmessig - rektangulære, nærmest parallelle kanaler med lavere skillevegger ("rør i rør"), rør 1,2 cm nedover stilken.

Stilk: Brun, rødbrun, med blasse brunbeige felter, fint innvokste mørkere tråder, punktert, mørkner som eldre og ved berøring, jevntykk, ofte krummet, -6/1,2 cm.

Kjøtt: Nesten hvitt, svakt gulskjær - lyst gulgrønt i hatt, mer lys brunlig og mørkner noe i stilken, blåner noe, nærmest brunfiolett som eldre. Rørene blåner sterkt ved berøring/trykk.

Lukt: "Soppaktig", som flere rørsopper.

Kjemi: KOH (kalikut): Rødlig-rødbrun i hatt, mørk brun i stilk, etter hvert violett-burgunder.

FeSO₄ (jernsulfat): Svakt grålig.

NH₃ (ammoniakk): 0 til langsomt svakt grålig brun.

Voksested: I gress under or (Alnus), fuktig.

Liestranda, Asmløy, Hvaler, Østfold.

Dato: 1984.08.09

Leg/det.: Ø. Weholt.

Kjennetegn.

Orerørsopp har fått sitt navn fordi den bare vokser under or. Hatten er filtet som ung, men kan til og med bli noe klebrig som eldre, og rørlaget vokser langt nedover stilken. Dette er friskt ganske gult, men blåner iøynefallende ved trykk.

Således er arten lett å bestemme, og vil neppe kunne forveksles med noen annen rørsopp.

Spiselighet.

Arten er spiselig, men regnes ikke blant de beste rørsopper. Selv synes jeg ut fra en prøvespising at arten absolutt kan anbefales som spi-

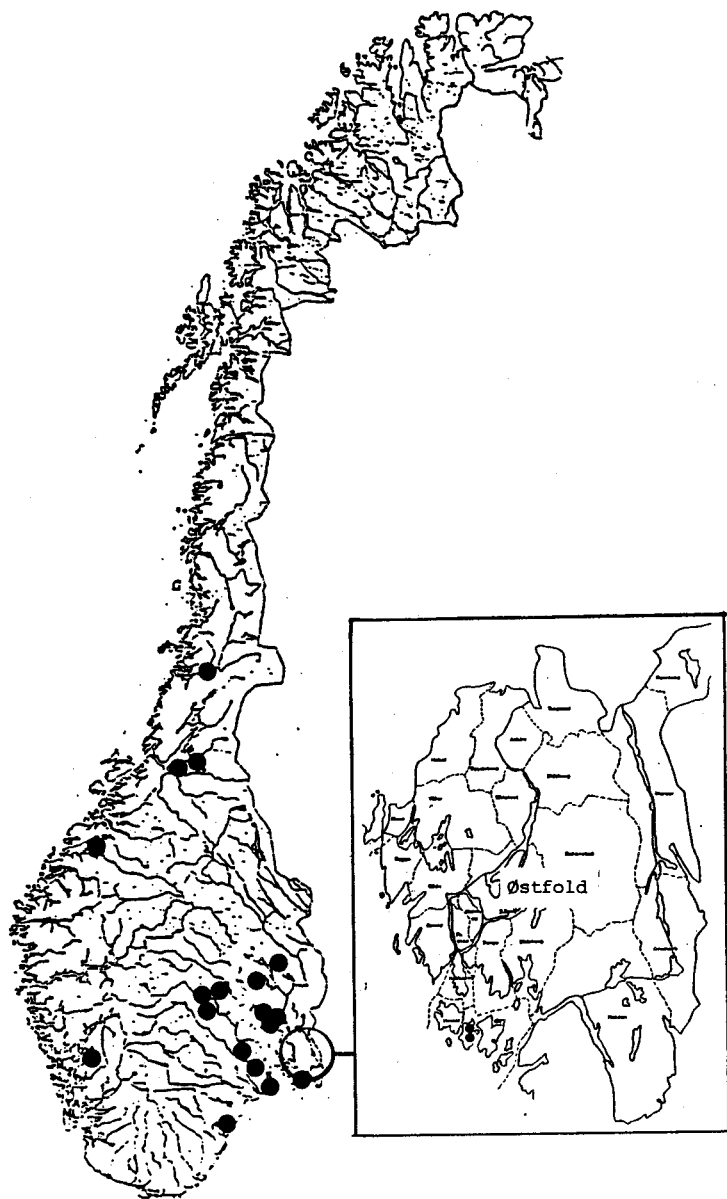

Fig.2. Utbredelse av orerørsopp (*Gyrodont lividus*)

sesopp. Jeg finner ikke denne dårligere enn skrubbene.

Utvalgte illustrasjoner:

Lange/Eckblad, Soppflora, s.195, 1976.

Dähncke og Dähncke, 700 Pilze in Farbfotos, s.28, 1980.

Cetto, Der grosse Pilzführer, Band 1, s.272, 1979

Ryman: Holmåsen, Svampar, s.211, 1984.

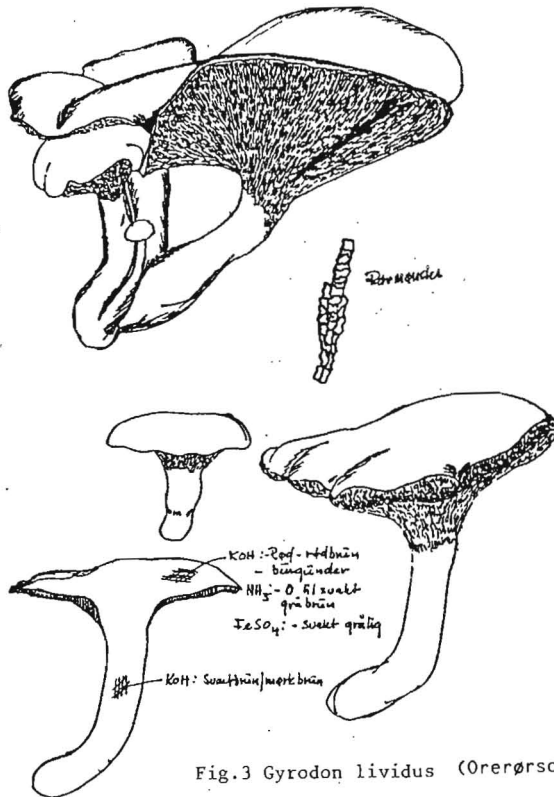

Fig.3 Gyrodon lividus (Orerørsopp)

SUMMARY.

The first finds of *Gyrodon lividus* in the county of Ostfold in southern Norway are reported. Only two collections are known, the first one from 1982. In Norway a total of app. 30 finds of the species are known. A distribution pattern of *Gyrodon lividus* in Norway is shown.

SNYLTEHATTER (ASTEROPHORA) - EN MORSOM SLEKT.

En gang i blant kan det være hyggelig å arbeide med slekter som er oversiktelige. En god representant for dette er snyltehattene - eller *Asterophora* som slekten kalles på latin.

Dette er en av de minste slekter blant skivesoppene og har bare de to artene brun snyltehatt (*A.lycoperdoides*) og silkesnyltehatt (*A.parasitica*). Navnet har slekten fått fordi begge de nevnte arter vokser (snylter) på andre sopper. De synes imidlertid å være kresne i sitt menyvalg, da det bare er risiker og kremler som angripes. Blandt disse igjen er det tydeligvis bare et fåtall som er bra nok.

Dette er et ganske spesielt fenomen i skivesoppenes verden, og her i landet er det bare en annen sopp som kan vise til samme kunststykke.

Det er snyltesliresopp som tilhører slekten *Volvariella* eller sliresopper. Verten for denne er puddertraktsopp. Denne soppen - som på latin har navnet *Volvariella surrecta* er funnet bare få steder i Norge, bl.a er det et funn i Østfold (Kristiansen 1983).

Således skulle problemene med å slektsbestemme snyltehattene være få, da de er de eneste skivesopper som snylter på risiker og kremler.

Begge artene er funnet i Norge, og ser vi på innsamlinger til våre herbarier synes de ikke å være direkte sjeldne.

Nå er nok ikke dette et helt riktig bilde av virkeligheten. Soppene er spesielle, og vekker nok så stor undring blandt soppinteresserte, at innsamlinger må antas å være gjort for de fleste funn. Dette vil som regel ikke være tilfelle med de fleste andre arter.

Nå er også det overveiende antall samlet rundt Oslo, ofte på eller nær de samme lokaliteter. Også de samme innsamlere går ofte igjen.

Selv har jeg bare få funnlokalteter, og utelukkende i Østfold. Dette til tross for at mine "soppsirkler" strekker seg langt utover disse grenser. Konklusjonen må være at begge våre snyltehattar ikke er vanlige, men at sjansen for å treffe på dem absolutt er tilstede.

I Lange/Eckblads soppflora er begge artene betegnet som sjeldne.

I det følgende skal jeg ta for meg hver av de to artene, og derved prøve å illustrere noe av soppenes utbredelsesmønster.

Det er ikke hensikten å gi et fullstendig bilde, da funnene utelukkende er basert på materiale i herb(O) og herb(TRH) (Oslo og Trondheim).

Brun snyltehatt (*A.lycoperdoides* (Bull.)Ditm. ex S.F.Gray) Fig.1.

Jeg har adskillige funn av denne arten, men bare fra to hovedlokalteter: Borge og Moss Kommune (Jeløya).

En knapp kilometer fra mitt hjemsted er det en meget god biotop for svarte kremeler. De to som dominerer er svartkremle (*Russula nigricans*) og røyk-kremle (*R. adusta*).

Hvert år invaderes disse av noen hundretalls snyltehatter, dominert av brun snyltehatt.

Alle andre observasjoner tyder også på at denne er vanligere enn sin andre slektning.

Foruten disse funn har jeg bare ett funn fra Jeløya ved Moss.

Øvrige funn i Østfold -som er belagt - er gjort i Trøgstad av S.G. Sundby i 1953, og ved Svinesund i 1970 (leg. og det. L.Fladeby).

Av alle registrerte innsamlinger er over 60% gjort rundt Oslo, det første så langt tilbake som i 1882 av den kjente soppmann Johan Olsen Sopp.

Av de totalt ca.40 innsamlinger jeg kjenner (foruten mine egne) kan det gis følgende innsamlingsfrekvens:

- 1900 :	1
1900 - 1920 :	0
1920 - 1940 :	1
1940 - 1960 :	14
1960 - 1980 :	18
1980 - :	4

Om dette er et uttrykk for at soppen er blitt mer vanlig med årene, eller det skyldes enkelte personers forkjærlighet for innsamling av denne soppen skal være usagt. Den generelle interesse for sopp har vel iallfall vært økende i etterkrigstiden.

Fig.2 viser et grov utbredelsesmønster av soppen i Norge. Som det ses er Snåsa i Nord-Trøndelag ikke det nordligste funn som angitt hos Lange/Eckblad (1976), da et funn av arten ble gjort av I.Lysebraate i Mo i Rana i 1961.

I tillegg er det 5 funn fra Oppland, 1 fra Hedmark, 3 fra Buskerud, 1 fra Vestfold. Det er således en markert konsentrasjon på Østlandet når vi tar med at hele 22 funn er fra Oslo/Akershus.

Dessverre er substratet bare sjelden angitt, men brun snyltehatt synes å foretrekke svartkremle og røykkremle. Imidlertid er både "svovelriske" og sildekremle antydnet som vert.

Fra Sverige angis arten som "mindre allmän" (Ryman/Holmåsén 1984) og er heller ikke her (og i Finland) funnet i de nordligste deler av landet. Det synes således som om nordgrensen går rundt 64-65° i Norden

Følgende korte beskrivelse ble gjort av et av mine funn:

Hatt: Gråhvit, matt, myk d ta på, raskt med gråbrun-leirbrunt pulver på overflaten, minner noe om en røyksopp, nærmest halvkuleformet.

Skiver: Lys grå, temmelig brede, noe tette, buktet, tilvokst.

Stilk: Gråhvit, trevlet, noe vridd og melet, men enkelte steder også skinnende, meget skjør.

Lukt: Sterkt ubehagelig, men også med en streng melkomponent iblandet.

Funn dato: 1984-08-05.

Lokalitet: Jeløya, Moss, Østfold.

Substrat: Svartkremle.

Fig.1 Brun snyltehatt (*A. lycoperdoides*).

Utvalgte avbildninger:

Lange/Eckblad, Soppflora, s.80, 1976.

B.Cetto, Der grosse Pilzfürher, Band 1, s.429, 1979

R.M.Dähncke og S.M.Dähncke, 700 Pilze in Farbfotos, s.195, 1980.

S.Ryman og I.Holmäsén, Svampar, s.306, 1984.

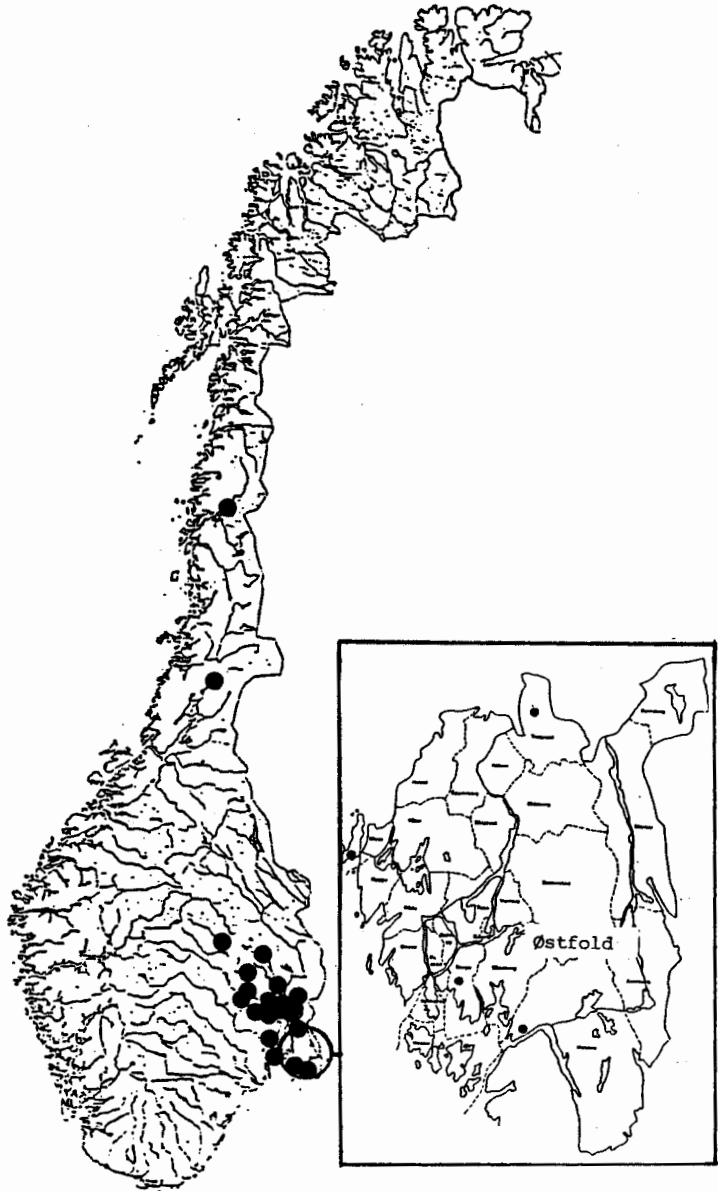

Fig.2 Utbredelse av brun snyltehatt (*Asterophora lycoperdoides*)

Silkesnyltehatt (A. parasitica (Bull. ex Fr.) Sing.) Fig. 3.

Denne arten er langt dårligere representert enn den foregående, noe som nok også gir et riktig bilde av dens sjeldenhet.

Bare ca. 15 funn er belagt, men disse har også en tydelig annen geografisk spredning, med færre funn direkte rundt Oslo. Skjønt Østlandet og Oslofjord-Mjøsområdet er sterkest representert.

Den forskjellen som det tross alt er kan virke noe underlig da artene synes å gå på samme substrat, selv om silkesnyltehatt muligens har en forkjærlighet for risiker, spesielt de hvite. Sikkert kan imidlertid neppe dette påstås.

Fra de registrerte funn for begge snyltehatt er det imidlertid bare silkesnyltehatt som angis på disse risiker. Også traktkremle er angitt som substrat for silkesnyltehatt. Det kan således virkelig synes som om sistnevnte foretrekker hvitt, mens brun snyltehatt tiltrekkes av de mørkere farger!

Selv har jeg imidlertid bare funnet silkesnyltehatt på svarte kremler, i samme område og på samme lokalitet som de rikelige mengder Brun snyltehatt ble funnet.

I tillegg til mine egne funn fra Østfold kjenner jeg bare et annet funn fra fylket. Dette er også gjort i Trøgstad i 1953 av S.G.Sundby.

Funnfrekvens for silkesnyltehatt viser:

- 1900 :	0
1900 - 1920 :	2
1920 - 1940 :	0
1940 - 1960 :	2
1960 - 1980 :	8
1980 - :	2

Også her ser vi at antall funn er øket etter 1960.

Fig. 4 viser en grov utbredelse av silkesnyltehatt i Norge. Det ses at spredningen er større og at Vestlandet er noe bedre representert. Ja, arten ble faktisk først belagt fra Bergen i 1912 (Leg. J. Thaulé).

Foruten funnene i Østfold er det 2(!) funn fra Akershus, 4 fra Vestfold, 1 fra Telemark, 1 fra Hedmark, 1 fra Aust-Agder, 1 fra Vest-Agder, 2 fra Møre og Romsdal, og 2 fra Hordaland.

De nordligste funn er fra Møre og Romsdal. Sist ble den funnet der i 1980 (Leg. S. Sivertsen/B. Sveum).

Bare få substratangivelser finnes, men som tidligere nevnt synes silkesnyltehatt og trives med hvite risiker.

Arten betegnes som "sällsynt" i Sverige (Ryman / Holmåsén 1984), og den

er ikke funnet særlig nord for Stockholms breddegrad. Enkelte funn er gjort i sydlige Finland på omtrent samme nordgrense.

De norske funn fra Møre og Romsdal synes således å være de nordligste i Europa.

Følgende beskrivelse er gjort av et av mine funn:

Hatt: Ung nesten hvit, med gråskjær, deretter mer grå, silkeglinsende, halvkuleformet-konveks, svakt "filtet", spesielt mot sentrum, kanten ofte oppsprukket og noe bølget, - 1,2 cm.

Skiver: Fjerne, gråbrune, temmelig tykke, noe buet -tilvokst eller utrandet.

Stilk: Noe "ullen"-pruinøs til svakt "filtet", noe brunende når eldre, temmelig slank og sprø. -2/0,2 cm.

Lukt: Noe jordaktig eller melaktig, ikke direkte ubehagelig.

Funndato: 1984-08-14.

Lokalitet: Katrineborg-Ulfeng-området, Borge, Østfold.

Substrat: Svartkremle.

Fig.3 Silkesnyltehatt.

Utvalgte avbildninger: som for brun snyltehatt.

Sammenligning brun snyltehatt og silkesnyltehatt.

Det er i felt relativt enkelt å skille de to artene. Som navnet sier er silkesnyltehatten glinsende og beholder til en viss grad sin lyse farge.

Arten er også spinklere.

Karakteristisk for brun snyltehatt er utvikling av et brunt, melaktig belegg på hattoverflaten. Dette er såkalte hvilesporer (eller klamydosporer), noe som også er ganske spesielt for denne slekten.

Skivene hos brun snyltehatt er redusert eller de løser seg etterhvert

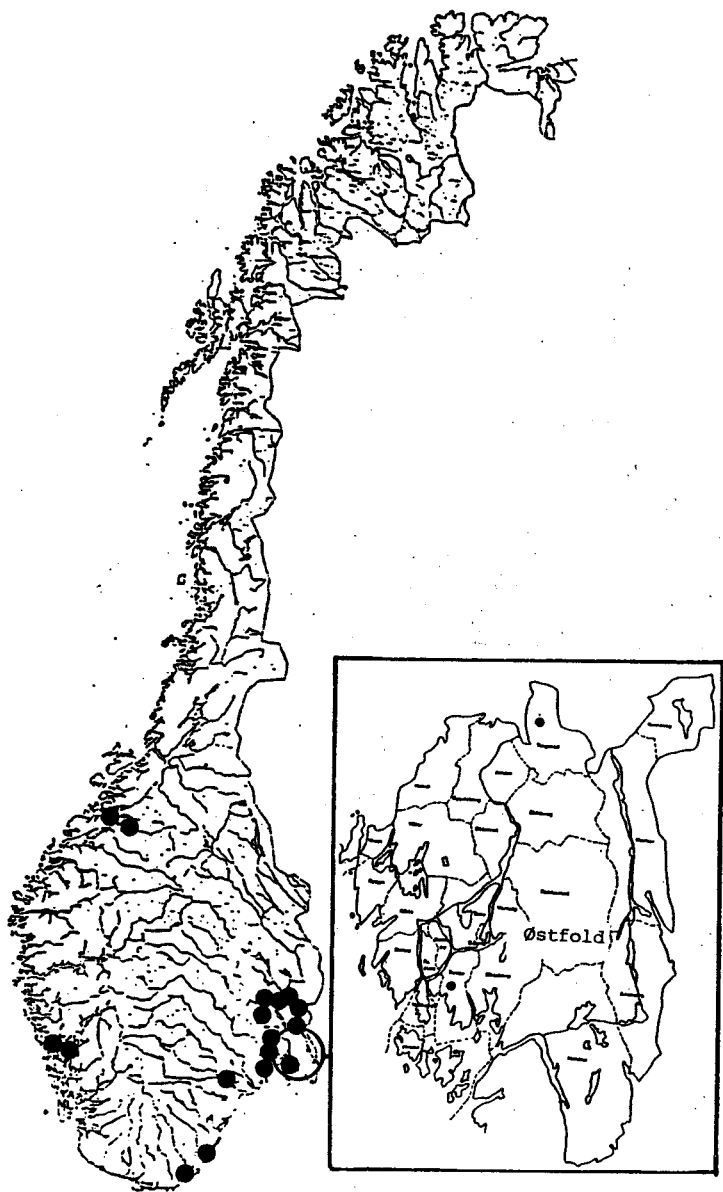

Fig.4 Utbredelse av silkesnyltehatt (*Asterophora parasitica*).

opp til brunt mel, og forsvinner helt.

Silkesnyltehatten synes å beholde skivene lengre, og de er tykke og svært fjerntstilte.

Begge arter har en lukt som i allfall ikke er behagelig, den må til og med karakteriseres som motbydelig hos brun snyltehatt. Lukten hos silkesnyltehatt er mer melaktig eller ubetydelig. Ja, enkelte vil kanskje rett og slett synes den slett ikke er så verst!

Hattformen er forskjellig, mer tykk-kjøttet og sterkere halvkuleformet hos brun snyltehatt, mens den snart flates mer ut hos silkesnyltehatt.

Forskjellene kan sammenfattes i følgende tabell:

<u>Brun snyltehatt</u>	<u>Silkesnyltehatt</u>
Hatt: Halvkuleformet, velvet, virker relativt kjøttfull, snart med brunt melaktig belegg.	Svakt velvet, snart nesten flat, beholder den sølvgrå fargen, silkeglinsende.
Skiver: Løses snart opp i brunt "mel" (hvilesporer).	Tykke og fjerne, forsvinner ik- eller mye senere.
Stilk: Relativt tykk og kort.	Relativt slank og lang.
Lukt: Meget tydelig, ubehagelig.	Ofte sterkt av rått mel, mindre ubehagelig.
Substrat: Foretrekker svartkremlegruppen.	Oftere på hvite risiker (og trakt-Kremle)?

SUMMARY.

The genus *Asterophora* in Norway is reviewed, including distribution pattern of the two species comprised by the genus. The most common species is *A. lycoperdoides*, known from app. 40 collections, while *A. parasitica* is represented by only 15 finds. The author is referring to an abundant find of the two species in the county of Ostfold, s-e Norway.

Litteratur:

- Kristiansen, R. 1983. Slekten *Volvariella* i Østfold. *Agarica*, 4, 8, 80-91.
 Lange, M og F-E. Eckblad, 1976. *Soppflora*. NKS-Forlaget, Oslo.
 Ryman, S og I. Holmåsén. 1984. *Svampar*. Interpublishing, Stockholm.

SOPP PÅ FRIMERKER.

Soppmotiver på frimerker begynner nå for alvor å bli populære - og flere og flere nasjoner kommer etter, men fremdeles ikke Norge !

Siden Agarica Nr.9,1984, har følgende nasjoner utgitt frimerker med soppmotiver:

Andorra	1984	1 merke	
Brasil	1984	3 merker	
Christmas Islands	1984	5 "	
Fiji	1984	5 "	
Ungarn	1984	7 "	
Salomon Islands	1984	4 "	
VietNam	198	8 "	
Vanuatu	1984	4 "	
Swaziland	1984	4 "	
Øvre Volta	1984	4 " + min.ark	
Tristan da Cunha	1984	4 " + merker med vedheng	
Zambia	1984	4 "	
Sentralafrikanske republikk	1984	6 " + min.ark	

Flere land følger på, og det begynner virkelig å bli rift om enkelte eldre utgaver. Derfor - begynn nå, før det er for sent !!!!

Interesserte kan henvende seg til :

Norsk Sopp-Frimerkeklubb, Postboks 1053, 3221 Haukerød
(Rune Tumert) Medl.kont. kr.25.00

Her vil man kunne få kjøpt alle nyheter, og mancolister imøtekomes så langt det er mulig.

DK

LITTERATURNYTT.

SVAMPE 11, 1985.

Et nytt Svampe fra den danske soppforeningen (Foreningen til Svampkundskapens Fremme) har nettopp nådd oss. Ikke så tykt som vanlig denne gangen, men tidsskriftet er alltid interessant og har utmerket kvalitet på alle måter.

Størst oppsikt vekker de fantastiske vokssoppbilder av Erik Rald og David Boertmann. Disse inngår i en interessant økologisk artikkel som tar for seg forurensningenes og kultutpåvirkningens rolle for soppfloraen. Vokssoppene (Hygrocybe) er her benyttet som indikatorer, da de må anses som utsatte for de foran nevnte påvirkninger i større eller mindre grad. Vi gleder oss til fortsettelsen, også fordi flere vokssoppbilder er lovet.

En matnyttig artikkel om musseronger, inkludert oppskrifter og krydret med mange morsomme opplysninger har Flemming Rune Petersen skrevet. La oss få mer av dette!

Årsrapporten til Henning Knudsen og Preben Graa Sørensen gir mange interessante opplysninger som også kan være av nytte for norske forhold. Og så Poul Prinz, da, med sine 10 råd til "nye ekskursjonsløver". Det er godt at også humoren kan finne sin plass blant seriøst soppstoff!

JORDSTJÄRNAN nr.3, 1984.

Vi synes Jordstjärnan, utgitt av Sveriges Mykologiska Förening, har funnet en fin stil, med variert stoff av litt av hvert. Personlig kunne jeg nok ønsket meg noen flere lengre artikler på bekostning av de kortere notisaktige artikler. Behandlingen blir ofte for overfladisk, og man sitter igjen med for mange ubesvarte spørsmål som nettopp er initiert av artikkelens innhold.

Det siste nummer er på 80 sider med mye stoff om litt av hvert. Flere interessante opplysninger for dem som vil følge med i hva som skjer i svensk soppmiljø. Skjønt det kan få oss nordmenn til å skamme oss. Med de unge tradisjoner som svenskene har er det imponerende hva de greier å få til. Hvor finnes ildsjelene her i landet?

En interessant artikkel om utbredelse for bl.a. gullkremle og blomkål-sopp er skrevet av Stig Jacobsson og Leif Stridvall. Vi håper det kommer mer av dette. Men hvorfor er det ikke referert til Roy Kristiansens artikkel om blomkålsoppens utbredelse i Norge (Agarica 9, 1983), men isteden Eckblads foreldete utbredelseskart?

Leif og Anita Stridvall har en artikkel om Peziza-arter med melkesaft.

Også dette er arter som er aktuelle i Norge. Heller ikke her er Roy Kristiansens omtale fra Norge om enkelte av disse arter nevnt, noe som iallfall for oss synes naturlig.

Caloscypha fulgens og Entoloma pallescens er rapportert av Jan-Olof Tedebrad. Norske funn av begge disse arter er omtalt i Agarica for kort tid siden. Tedebrad refererer til Noordeloos, men ikke et ord om artiklene i Agarica! Har den svenske foreningen boikottet oss ???

Nestor Nils Suber har synspunkter på kremlene Russula adulterina og Russula urens. Men jeg synes omtalen er svært overfladisk, da jo diskusjonen om disse arter er stor, og artsoppfatningen meget kritisk i denne gruppen. Dette fremgår ikke, noe som kan virke desinformerende.

Den "nye" kremlen Russula brunneomaculata er for første gang beskrevet av dens "autor" Herbert Kaufmann. Men hvorfor ikke en noe mer grundig diskusjon m.h.t nærstående arter. Kanskje skal det bare være en "prøveklut"? Vi venter på fortsettelsen, for vi ble ikke overbevist om at dette er en ny art.

Vi venter også på en oppfølging med artikler om Ølands soppflora. Til tross for enkelte innvendinger, et bra nummer.

Øywe

Klaus Høiland og Leif Ryvarden. NORSK MATSOPP. Universitetsforlaget 1984
123 sider innb. Fargefoto og svart/hvitt tegninger. Kr.95.00

Endelig en "ekte" norsk bok om matsopp! Forfatterne omtaler et 50-talls sopper, ikke bare matsopper, men også de virkelige farlige giftsoppene som er nødvendige å ta med i en slik sammenheng.

Etter en innledning på 14 sider, om hva sopp er, dens oppbygging, plukking og oppbevaring, og soppforgiftninger, - omtales hver sopp i den spesielle delen som utgjør mesteparten av boken. Etter hver beskrivelse, - illustrert med fargefoto og svart/hvitt tegning, - er det tatt med dens dobbeltgjenger. Er det noe sopp-plukkeren er redd for så er det jo nettopp de tvilsomme og farlige dobbeltgjengere.

Forfatterne har avbildet 49 arter med fargefotos, hvorav 5 er giftsopper, - nemlig giftsjampinjong, grønn fluesopp, hvit fluesopp, sandmorkel, og spiss giftslørsopp, de fire siste utgjør de absolutt giftigste. Fargen på grønn fluesopp kunne med hell vært bedre.

Selve artsutvalget er muligens representativt, men man kunne f.eks. byttet ut bispelue med mørk høstmorkel, rødneende parasollsopp med stor parasollsopp, og pluggsoppene burde vært med.

En del av fargefotoene kunne vært adskillig bedre, bildene av ekte kantarell s.33 og sauesopp s.37 burde vært unngått.

Påfallende mange av bildene ser ut til å være tatt i direkte sollys, hvilket virker uheldig på fargene. Med en mer omfattende etterlysning kunne sikkert forfatterne fått bedre bilder av en del arter, f.eks. ridder-musserong, rødneende fluesopp og sandsopp.

Heller ikke denne boken er helt fri for enkelte skjjemende trykkfeil, - spesielt den meget grove på s.20 "spiss giftrørsopp", hvor det skulle vært "spiss giftslørsopp".

Enkelte feil forekommer m.h.t. norske soppnavn, bl.a. "blekbrun østerssopp" for *Pleurotus ostreatus* s.66-67 - den heter fortsatt blågrå østerssopp, men fargen på bildene er blekbrune, og langt ifra blågrå!

En henvisning til nyere norsk litteratur kunne kanskje vært med?

Men alt i alt - boken er et verdig forsøk på å presentere en norsk bok for norske matsopp-plukkere, og den bør finnes hos enhver sopp-interessert.

Roy K

SVAMPAR - en felthåndbok.

av Svengunnar Ryman og Ingmar Holmåsen.

Det er en god følelse å sitte med denne boken foran seg. Med sine 1100 avbildninger er dette faktisk - så lenge det varer - det enkeltbind blandt den mykologiske soppflora med flest fotografier.

De siste knappe 10 år har nærmest vært en revolusjon i fotografiske verk, og konkurransen er etterhvert blitt hard - samtidig som soppfolket blir stadig mer blasert.

Nå skal man aldri la seg imponere av kvantitet, men når jeg blar i det svenske verket mangler det neimen ikke heller på kvalitet!

Gjennomgående er billedmaterialet svært bra, og gir en god mulighet for gjenkjennelse av de ulike arter. Enkelte "slengere" med fargestikk og dårlig kvalitet er det nok også her, nevnes kan svartbrun rørsopp, vårtraktsopp, fløyelspluggsopp og grå ringløs fluesopp. Dette er så vanlige arter at bedre bilder burde kunne finnes uten problemer. Så får vi se gjennom fingrene med at mer sjeldne arter ikke alltid er på topp.

Boken begynner med gelesopper som er rikelig avbildet med hele 25 arter.

Et meget stort utvalg av treboende arter vil vi finne, både kjuker og mer skorpelignende arter. Kjente og ukjente arter er fint samkjørt.

Blandt de 40 rørsoppene er det morsomt å se sjeldenheter som Porphyrillus porphyrosporus, Suillus aeruginascens, Xerocomus porosporus og Boletus impolitus. De to sistnevnte er funnet i Østfold, og spesielt Xerocomus-arten er trolig slett ikke så sjelden som antatt.

Det største antall arter finner vi selvsagt blandt skivesoppene, som også slektsmessig er rikelig representert. Bare noen få eksklusive slekter mangler som f.eks Squamanita, Chamaemyces og Hypsizygus. Men så er det nok heller ikke så lett å oppdrive bilder av disse.

Enkelte større slekter har selvsagt også fått bred plass, men jeg finner det noe skuffende at man tydeligvis har unngått en del vanskeligheter i rike og interessante slekter som f.eks kjeglesopper (Conocybe) og trevlesopper (Inocybe). Bare tre arter fra kjeglesoppene, hvor jeg personlig har 40-50 arter bare de siste årene, og utelukkende 17 relativt vanlige trevlesopper, hvor det finnes godt over 100 arter i Norden, er lite. Disse kunne godt vært økt på bekostning av en del arter vi alle kjenner.

Det samme fristes man til å si om kremlene (Russula), til tross for at nesten 50 arter er avbildet! Det er bare det at en stor del av disse er svært vanlige, og de finnes avbildet - til dels bedre - i andre verk. Jeg er klar over at dette ikke bare skal være en bok for eksperter - men allikevel!

Reddiksopper er vanskelige, men bare 4 arter er for lite.

Den best representerte slekten er slørsoppene (*Cortinarius*) hvor det er over 70 avbildninger. Men så finnes det vel også noen hundre arter bare i Norden!

Av interessante avbildninger skal nevnes *Crinipellis stipitaria*, *Hemimycena cucullata*, *Hygrophorus capriolarius*, *Volvariella murinella*, *Pluteus hiatulus*, *Melanophyllum echinatum*, *Cystoderma jasonis*, *Psathyrella vernalis*, *Stropharia inuncta*, *Galerina laevis* etc. De fleste av disse er arter vi selv har funnet, men som sjelden eller aldri er avbildet.

Enkelte ting som kan være av spesiell interesse skal nevnes, f.eks at den arten vi ofte har kalt stiskjellsopp eller Pholiota spumosa neppe er korrekt, men at dette er Pholiota mixta! Og at Flammulaster carpophila (hvorfor ikke "carpophilus"?) virkelig er til forveksling lik Flammulaster subincarnata både hva utseende og substrat (bøkehamser) angår. Eller at pluggsoppen Paxillus filamentosus også får brune flekker - akkurat som den vanlige pluggsoppen (*P. involutus*).

For enkelte vil nok utvalget av sekkesporesopper (ascmyceter) være skuffende, selv om flere interessante arter er inkludert som jordtungene Microglossum olivaceum og Microglossum viride, Sowerbyella imperialis, Otidia bufonia og Pseudorhizina spherospora. De mindre operkulatene finnes imidlertid ikke!

Vi savner også slimsoppene (myxomyceter). Tatt i betraktning det brede utvalg for øvrig kan man nesten tro de er uteglemt.

For de fleste slekter er det satt opp en innledende nøkkel. Hensikten med denne synes ikke helt klart, da den som regel er sterkt amputert og verken representerer artene som er avbildet eller en fullstendig oversikt over svenske arter.

De mange utbredelseskart som følger med artene er prisverdige og interessante, selv om de er noe grove. Synd er det at de mangler for enkelte interessante arter.

Nomenklaturen (navnbruk) vil alltid være et dilemma for forfattere av sopplitteratur. Ofte er det ikke noe klart fasitsvar hva som er riktig betegnelse, og det ene kan være like godt som det andre. For meg var det enkelte overraskelser imidlertid. Den særegne rødskivesoppen Entoloma mougeotii har fått navnet E. ardosiacum. Jeg trodde man for lengst hadde forlatt den siste betegnelse. Stor ringløs fluesopp skal nå ifølge forfatterne hete Amanita ceciliae og den kjente Amanita umbrinolutea heter nå A. batarrae. Ingen av disse endringene er imidlertid gjort i det siste store, italienske verk om fluesoppene.

En svakhet som jeg vil påpeke er manglende autorbetegnelse, samt kanskje i først rekke referanse til hvilken artsoppfatning som benyttes.

Hva er f.eks Entoloma rhodopolium? Hvordan skiller denne fra E.nidrosu-
sum? Størrelse og lukt er vel neppe tilstrekkelig?

Er det virkelig Hebeloma sacchariolens som er avbildet, eller er det kanskje en av de andre arter i gruppen, som muligens er vår vanligste i gruppen? Og hva er egentlig Clitocybe dicolor? Hvorfor er ikke dette C.metachroa?

Store innvendinger er imidlertid ikke dette, trolig bare noe som kan kategoriseres under "smak og behag". De kritiske momenter som er berørt er totalt sett detaljer, og de må absolutt ikke forhindre noen fra å anskaffe boken. For verket kan anbefales varmt, og det bør stå i bokhyllen (og brukes flittig) hos enhver med soppinteresser som strekker seg litt utover matsoppstadiet.

Og for en gangs skyld har vi et verk av internasjonal klasse på et språk som vi alle kan forstå!

ØyWe

Mikael Jeppson. Släktet Lycoperdon i Sverige. Utgitt av Sveriges Mykologiska Förening. 1984. 47 sider. Sv.kr.30.00 for medlemmer av nordiske soppforeninger.

Forfatteren har gjennom dette hefte tatt for seg røksoppslekten Lycoperdon , i gruppen buksopper eller Gastromycetes, og det er lagt ned et fint stykke arbeid.

Etter en kortfattet innledning, følger morfologi, avgrensninger, økologi og utbredelse, bestemmelseslitteratur, innsamling etc., bestemmelsesnøkler, utbredelseskart for artene i Sverige m.m.. I Sverige kjenner man 14 arter av slekten Lycoperdon, og dette er vel omtrent som i Norge.

Alle artene er meget vakkert illustrert med detaljerte tegninger, både makro og mikro.

I Sverige har man i de seneste årene tatt for seg enkelte soppgrupper eller slekter på denne måten etter hvert som soppinteressen øker. Dette er meget verdifullt , og vi ser frem til en fortsettelse av denne form for informasjon, som kan øke vårt kjennskap til soppfloraen og bedre våre kunnskaper.

Heftet anbefales på det varmeste.

Roy K

Ewald Gerhardt :

Pilze. Bind 1. Skivesopp.

BLV Verlag, München 1984.

Fra de senere år foreligger en hel rekke større og mindre soppbøker fra det store utland, beregnet på alle kategorier soppinteresserte. Det kan være generelle verker i ett eller flere bind, monografier, mindre håndbøker eller enklere innføringer for rene nybegynnere. I første rekke dreier det seg om bøker på de 3-4 ledende vesteuropeiske språk. Stadig mer oppdrevet teknikk innen trykking og reproduksjon tillater idag førsteklasses kvalitet til en overkommelig pris, noe man stadig ser eksempler på. Et av de siste tilskudd til denne gruppen bidrar det store tyske forlag BLV i München med, i form av ovennevnte verk. BLV har gjennom flere år utgitt en lang rekke såkalte bestemmelsesbøker fra dyre-, plante- og mineralriket, et tredvetalls "naturførere" fra samme emneområder foruten andre naturbøker. Forlaget har således lang erfaring med f.eks. gjengivelse av farvefotos og andre illustrasjoner, og har tidligere stått for utgivelse av sopplitteratur som den tyske utgaven av Bruno Cettos firebinds verk, Langes velkjente soppflora og Pacionis vakre ettbinds "Funghi", foruten rent tyske verk av Neuner, Gerhardt og andre.

Den foreliggende bok "Pilze" av E. Gerhardt er første bind i en serie på to. Her må det sies med en gang : Dette er et blinkskudd av en soppbok ! Innhold, disponering av stoff, illustrasjoner, format og innbinding til feltbruk - det kunne neppe vært gjort bedre. La oss ta det i tur og orden : Etter en mønstergyldig generell innledning med omtale av soppens bygning, forplantning, mikroskopiske særtrekk etc. - ledsaget av sylskarpe strektegninger i sort/hvitt, kommer en liste med forklaring på de vanligste mykologiske faguttrykk samt en sporepulvertabell med hele 28 farvenyanser. Så følger en presentasjon av 297 arter skivesopp fordelt på 77 slekter. Beskrivelsene, kortfattede men fullt tilstrekkelige, følges av usedvanlig fine og skarpe farvefotos. Sporetegninger samt i endel tilfelle cystideskisser eller gjengivelse av andre aktuelle karakteristika er pent føyet inn i teksten. Stoffet er mønstergyldig disponert, og avsluttes med register på tysk og latin. En mindre litteraturliste følger også. Når det gjelder artsutvalget vil det alltid kunne være diskusjon om hva som skal medtas. For de litt viderekomne vil det være en del "gjengangere", men for nybegynnere må alt her fortone seg som "gefundenes Fressen." Imidlertid har forfatteren greid å få med en rekke mindre alminnelige (eller påaktede !)arter fra slekter som Marasmius, Entoloma, Pluteus, Lepiota, Psatyrella og Agrocybe - for å ha nevnt noen. Ellers er jo alle de "vanlige" slektene der, med åtte sjampinjonger, et tyvetalls risiker og nesten like mange kremler, ca. ti fluesopper osv. Som konklusjon : et artig utvalg av kjente og mindre kjente skivesopper. Men vi kun-

ne gjerne ønsket ods minst dobbelt så mange presentert på samme måte ! Det vi sikkert har i vente er et bind to som skal behandle rørsopp, poresopp, gasteromyceter etc., og som trolig vil foreligge i løpet av 1985. Dette imøteses med spenning !

Den omtalte boks hendige format og tykkelse samt "myke" plastbelagte innbinding gjør den velegnet til felthåndbok. Med få ord kan man si at dette er en av de aller beste soppbøker i sin størrelse fra de senere år. Den bør få stor utbredelse også her i landet.

Thor D.

Nye soppbøker fra Italia.

Italiensk mykologisk litteratur er generelt sett lite kjent blant soppfolk flest i Norge. Men Italia har - som man egentlig kunne forvente - rike tradisjoner på dette felt. Man kan minne om navn som Micheli, Mazzuoli og Battara på 1700-tallet, og Viviani, Vittadini, Bassi, Venturi og ikke minst Saccardo fra 1800-tallet. I vårt eget århundre kan jo bare nevnes Bresadolas kjente verk fra 1927 med supplementer helt frem til våre dager, og Cettos firebinds serie fra den siste tid har nok også mange nordmenn skaffet seg. Blant fagmykologer og andre interesserte vil Alessios arbeider ha vakt oppmerksomhet, således både hans I Boleti fra 1969 - riktig nok uten illustrasjoner - og Inocybe-monografien fra 1980, med Rebaudengos utmerkede illustrasjoner i eget tilleggsbind (disse utgjør bind XXIX i Bresadolas Iconographia Mycologica). Endelig kan nevnes den bredt anlagte serie "Funghi Europaei" som er påbegynt med Cappellis store Agaricus-monografi. Her vil Boletus komme som neste bind, og flere vil følge. Blant helt populære soppbøker fikk Norsk Soppforenings Italiafarere for et par år siden anledning til å stifte bekjentskap med flere, således Pacionis "Funghi" fra 1980, Nonis' "Funghi a colpo d'occhio" (1981), og Garau/Merdo/Rosso/ Traversos "I nostri Funghi" (1977, Sagep utg. 1981), for å ha nevnt noen av meget god standard.

Hensikten med denne artikkelen var imidlertid å gjøre oppmerksom på en helt ny serie italienske soppbøker, utgitt av Sagep forlag i Genova. Disse kan ses som en slags videreføring av den foran nevnte "I nostri Funghi" og bærer da også samme felles navn, men hvert bind tar seg av hver sin slekt. Hittil er kommet to bind, ett om rørsopp (I Boleti, 1980), og ett om fluesopp (Le Amanite, 1983) - skrevet av to eller tre av de fire forfattere av utgaven av 1977. I boken om rørsopp er 117 arter omtalt, de fleste ledsaget av utmerkede farveillustrasjoner. Layout, disponering og inndeling av stoffet er førsteklasses, en rekke sydlige arter er medtatt (man reiser jo så meget nå til dags), trykk og papir er helt prima. Formatet er et noe forminsket A4, med et sidetall på

snaut 130 og glatt, behagelig innbinding blir den greit håndterlig. Format, utstyr, innbinding etc. er likt for bindet om fluesopp. Denne boken er noe tykkere, ca. 150 sider, og behandler nærmere 100 arter og varieteter, hvorav 20 ringløse. Alt i alt er dette den beste populært anlagte monografi om Amanita jeg har sett, og farvebildene holder også her høy standard. Innholdet er helt up to date, med flere nybeskrevne arter og varieteter - helt frem til 1982.

Begge disse bøker koster i Italia ca. 75kr pr. stk., og de kan bestilles f.eks. gjennom Krypto-. De representerer som nevnt noe av det nyeste innen italiensk sopplitteratur, og viser helt tydelig at italienerne idag er fullt på høyde med f.eks. tyskere og franskmenn når det gjelder populære, men lødige mykologiske bestemmelsesbøker. Flere av dem er da også oversatt bl.a. til tysk. Skulle vi ikke snart tenke på å få en eller annen oversatt til norsk også ?

Thor D.

NEDBØR OG TEMPERATUR MÅLT VED FREDRIKSTAD BRANNSTASJON 1984.

	Total nedbør mm	Antall dager med nedbør	Minimums- temp. °C	Maksimums- temp. °C
April	20,5 (73,8)	9 (14)	-4,5 (-2)	17,5 (17,5)
Mai	43,3 (73,4)	8 (17)	0 (2)	27 (20)
Juni	76,8 (25,7)	17 (14)	7 (5)	28 (30)
Juli	36,5 (35,5)	8 (8)	8,5 (8)	26 (32)
Aug.	36,6 (13,4)	10 (3)	8 (9)	27 (29)
Sept.	60,5 (80,3)	15 (18)	2,5 (2)	20 (26)
Okt.	145,4 (77,6)	18 (16)	-0,5 (-4)	14,5 (17)
Nov.	59,3 (19,4)	17 (4)	-5 (-12)	12 (16)

Tallene i parentes er for 1983.

I april og mai ble det for lite nedbør, og temperaturen var for høy i mai til å gi noe særlig med morkler og vårmusserong.

Juni var bedre - og ga opptakten til en del kantareller i juni/juli.

Det ble for lite nedbør i juli, august og september til å gi de helt store matsoppmengdene. Oktober ble bedre, men i november begynte frosten å gjøre seg gjeldende.

RK

AGARICA

6. årg.nr. 11

mars '85

Mykologisk tidsskrift utgitt av Fredrikstad Soppforening

REDAKTØR:
Roy Kristiansen

REDAKSJONSKOMITE:
Roy Kristiansen
Thor Dybhavn
Rolf Hermansen
Ingar Johnsen
Øyvind Weholt

REDAKSJONENS ADRESSE:
Roy Kristiansen,
Postboks 19,
1652 Torp

Nr. 11 sendes gratis til medlemmer
av Fredrikstad Soppforening.
Løssalgspris kr. 25.- +porto.

BESTILLINGER PÅ AGARICA
sendes til redaksjonens adresse.
Betaling skjer først etter at
bladet er mottatt.

ETTERTRYKK
tillatt når kilde oppgis.

FORSIDE:
Et utvalg sjampinjonger tegnet av
Signe Diesen.

FREDRIKSTAD
SOPPFØRENING

STYRE 1985:

FORMANN:
Per Bugge Amundsen

Viseformann:
Odd Dietzel

SEKRETÆR:
Kari Ekeberg Nilsen

KASSERER:
Ingeborg Eidissen

STYREMEDLEM:
Ingar Johnsen

VARAREPRESENTANTER:
Alf H. Berg
Marit Skyum

MEDELEMSKONTINGENT:
Kr. 65.- pr. år.
For nye medlemmer utenfor
Østfold; kr. 120.- pr. år.

FORENINGENS ADRESSE:
Postboks 167,
1601 Fredrikstad.

POSTGIROKONTO:
3 40 77 07